

I

(Resolucije, priporočila in mnenja)

MNENJA

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

488. PLENARNO ZASEDANJE 20. IN 21. MARCA 2013

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o analizi potreb in načinov vključevanja in sodelovanja javnosti na področju energetske politike (raziskovalno mnenje)

(2013/C 161/01)

Poročevalec: **g. ADAMS**

Evropska komisija je 13. novembra 2012 sklenila, da v skladu s členom 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o naslednji temi:

Analiza potreb in načinov vključevanja in sodelovanja javnosti na področju energetske politike

(raziskovalno mnenje).

Strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 27. februarja 2013.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 488. plenarnem zasedanju 20. in 21. marca 2013 (seja z dne 20. marca) s 183 glasovi za, 2 glasovoma proti in 5 vzdržanimi glasovi.

1. Uvod in priporočila

1.1 Evropska komisija je pozdravila predlog Evropskega ekonomsko-socialnega odbora, da se **preučijo možnosti za vzpostavitev dialoga s civilno družbo o energetskih vprašanjih**. V našem energetskem sistemu bodo v naslednjih desetletjih potrebne različne spremembe in ključnega pomena bo zagotoviti, da javnost pri njih sodeluje, da razume, zakaj so potrebne, in da jih podpira. V tem smislu je dialog s civilno družbo nepogrešljiv. Člani EESO in organizacije, ki jih predstavlja, so zrcalo evropske družbe in so zato v najboljšem položaju, da navežejo stik z državljani in zainteresiranimi stranmi v državah članicah ter pripravijo obsežen program, ki uresničuje participativno demokracijo in praktične ukrepe.

1.2 Po predhodnem posvetovanju z državami članicami, regionalnimi in občinskimi organi, organizacijami, ki zastopajo socialne partnerje, nevladnimi organizacijami, energetskim sektorjem in lokalnimi organizacijami državljanov Evropski ekonomsko-socialni odbor priporoča izvajanje predlogov iz točke 7 tega mnenja.

1.3 Na kratko:

- EESO bo prevzel vodilno vlogo pri vzpostavljanju **evropskega energetskega dialoga** (EED) v obliki usklajenih pogovorov na več ravneh, ki so usmerjeni v ukrepe in potekajo znotraj vseh držav članic in preko njihovih meja.
- Program bo ambiciozen in strokoven, podpirale in financirale pa ga bodo zainteresirane strani v energetske verigi. Povezan bo z obstoječimi pobudami in prizadevali si bomo, da bo pridobil priznanje zaupanja vredne "socialne blagovne znamke", ki se odziva na potrebe in skrbi državljanov.
- Evropski energetske dialog bo sinonim za zanesljive informacije o energiji in bo nudil "pogajalski prostor", kjer se lahko obravnavajo vprašanja v zvezi z izvajanjem ob upoštevanju vpliva na družbo in družbene sprejemljivosti, strategije naložb in virov ter drugih političnih dejavnikov.

- Glavni pokazatelji uspešnosti programa bodo njegovo sprejetje v državah članicah, njegov izmerljiv učinek na oblikovanje politik glede vseh oblik energije ter priznanje njegove vloge pri spodbujanju zблиževanja na ravni EU v tesni povezavi z okvirom za energetske in podnebne ukrepe za obdobje po letu 2020.
- EESO zato za predlagani evropski energetski dialog priporoča močno politično in upravno podporo ter prilagoditev notranjega pristopa Evropske komisije s poudarkom na dialogu in pogovorih.
- EESO priporoča, da se predvidi finančna podpora za izvajanje dejavnosti v okviru evropskega energetskega dialoga v prihodnjem finančnem obdobju EU (2014–2020).

2. Ozadje

2.1 Energetska učinkovitost je odločilnega pomena za dosego ciljev glede nizkih emisij ogljika do leta 2050, ne glede na to, katera mešanica energetskih virov se izbere. Če naj bi države članice ohranile odprte in prilagodljive možnosti za svojo mešanico virov, so nujne tudi zgodnje naložbe na posodobljenem, izpopolnjenem in dobro povezanem notranjem trgu. Te so skupaj z večjo porabo elektrike razmeroma nesporni elementi energetske politike EU, čeprav še vedno ostajajo odprta vprašanja glede stroškov, financiranja, hitrosti izvajanja in učinkov. Medtem pa države članice vse bolj natančno preučujejo vprašanja v zvezi z mešanico energetskih virov ter v zvezi s tem, kako zagotoviti energetsko učinkovitost in potrebno višino naložb. Čeprav je verjetno, da bo evropski pristop vodil k nižjim cenam in večji zanesljivosti oskrbe v primerjavi z razdrobljenimi in enostranskimi nacionalnimi shemami, pa javnost večinoma še vedno razpravlja o naraščajočih cenah ter vse večjem učinku infrastrukture in proizvodnih metod. V redkih primerih države članice organizirajo razprave na nacionalni ravni o vidikih energetskega prehoda, toda take razprave se praviloma ne sprožijo same od sebe in jih je treba spodbuditi.

2.2 Ker se evropske javne vrednote, povezane z energetsko prihodnostjo, spreminjajo in ker bodo ustrezni ukrepi na tem področju sprejeti na ravni EU, morajo **organi EU sodelovati pri krepitvi zaupanja** v odnose med formalnimi in neformalnimi akterji civilne družbe s področja energije ter političnimi akterji in v ta namen spodbujati vključenost javnosti v strukturirani dialog. S tem bo storjen pomemben korak, saj bo začrtana ločnica med tem, kaj je možno s tehničnega in ekonomskega vidika, ter tem, kaj je izvedljivo in s socialnega vidika sprejemljivo za zainteresirane strani. Poleg tega bo to praktičen primer participativne demokracije na področju, ki zadeva vsakega posameznika.

2.3 V tem raziskovalnem mnenju o potrebah in načinih vključevanja in sodelovanja javnosti na področju energetske politike je opisano, **kako vzpostaviti in razvijati takšen obsežen in vključujoč dialog** na stičišču med evropsko, nacionalno in lokalno ravno. Ta dialog bi moral nakazati tudi

praktične korake, ki jih lahko storijo državljani, dobavitelje in oblasti pa spodbuditi k oblikovanju inovativnih ukrepov in odzivov.

3. Politični okvir

3.1 Okvir energetske politike EU je zasnovan tako, da **krepi in ohranja energetsko varnost, konkurenčnost in vzdržnost**. Cilj, po katerem naj bi do leta 2050 emisije toplogrednih plinov zmanjšali vsaj za 80 % v primerjavi z ravnmi iz leta 1990, je trdno zastavljen, vendar še ni pravno zavezujoč. Drugi vidiki vzdržnosti, npr. delež obnovljivih virov v mešanici energetskih virov, pa v obdobju po letu 2020 ostajajo neopredeljeni. Prav tako verjetno ne bo mogoče količinsko opredeliti, kakšna je sprejemljiva raven energetske odvisnosti ali razlik v cenah energije v primerjavi z glavnimi svetovnimi konkurenti. Politika EU mora te negotovosti nekako upoštevati; nedavni dogodki so dejansko pokazali, da je zaradi nihanja svetovnih cen energije in učinka nepredvidljivih dogodkov potrebna energetska politika, ki zagotavlja tako prilagodljivost kot tudi možnost za soočanje z zapletenimi zunanjimi okoliščinami.

3.2 **Države članice se pogosto ne čutijo zares odgovorne za politiko EU o energetskega prehodu**, državljanom pa nihče ne pojasni sprejetih kompromisov in najbolj ugodnih rešitev. Pristop, ki je bil razvit v energetskega načrtu za leto 2050 in po katerem so bili pripravljene različni scenariji, je ustrezen način za obravnavo razmer, ki se stalno spreminjajo. Vendar pa za pripravo podlage za oblikovanje politike uporaba te metode ni mogoča ravno zaradi tega pomanjkanja odgovornosti s strani držav članic in dvomov javnosti, ki je na splošno premalo obveščena ali zainteresirana za večino energetskih vprašanj, z izjemo cene in v nekaterih državah varnosti oskrbe. Politični dokumenti na ravni EU so večinoma namenjeni državam članicam ter velikim institucionalnim in industrijskim akterjem ter se včasih ne uspejo navezati in odzvati na pomisleke javnosti. Proces vključevanja in sodelovanja javnosti, ki je obravnavan v tem mnenju, nujno vključuje tudi "prevod" zapletenih energetskih konceptov. Ključni dejavnik bo zavedanje, da so lahko znanje, stališča in vrednote javnosti vsem udeleženi stranem v pomoč pri ponovni preučitvi negotovih razmer in prilagoditvi nanje. Tri stebre energetske politike – varnost oskrbe, konkurenčnost in trajnost – bi moral dopolniti še četrti – sodelovanje.

3.3 To pa ni lahka naloga. Rezultat dosedanjih prizadevanj za usklajevanje evropske solidarnosti in sodelovanja na eni strani ter na drugi strani pravice držav članic, da določijo lastno energetskega strategijo, so nejasno začrtane politike in nejasna sporočila, zlasti za državljane, posledično pa tudi globoki nesporazumi.

3.4 Eden od načinov za premostitev te vrzeli in zagotovitev jasnosti je **vključitev državljanov na nacionalni ravni in nato umestitev nacionalnih energetskih politik v širšo perspektivo EU**. (Pobude, ki jih razvijajo države članice, kot so

Débat national sur la transition énergétique v Franciji, *Energiewende* v Nemčiji in španski forum o energetski mešanici, bi imele koristiti, če bi se bolj povezale v evropski okvir.) Državni voditelji morajo imeti demokratično legitimnost, njihovi volivci pa morajo biti obveščeni o tem ključnem vprašanju in biti pripravljeni, da na tej težki poti sodelujejo s svojimi politikami. Če ne bo omogočena odprta in vključujoča javna razprava o vseevropski, na sodelovanju temelječi energetski prihodnosti, bo še vedno veljala predpostavka, da so družbeno sprejemljiva le nacionalna stališča. Zaradi tega nacionalnega prilaščanja so nekateri akterji energetske politike EU že opisali kot neskladno in neverodostojno. Ta nejasnost ovira oblikovanje skladne energetske politike z nizkimi emisijami ogljika, ki se je zmožna spopadati s pritiski podnebnih sprememb – čas pa se izteka.

3.5 Po vsej Evropi državljani izražajo nezadovoljstvo nad delovanjem energetskega trga (glej Pregled stanja potrošniških trgov – http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/editions/docs/8th_edition_scoreboard_en.pdf). Če to vprašanje ne bo razrešeno, bo ogrozilo nadaljnja prizadevanja za skupno ukrepanje EU na področju energetskega prehoda. **Državljanje je treba učinkoviteje vključiti v strateško vodenje glavnih političnih odločitev, in to ne le z vidika njihove vloge potrošnikov energije; priprava energetskega prehoda namreč presega sicer pomembna tržna vprašanja.** V številnih državah članicah se povečuje podobno nezadovoljstvo glede političnega procesa – t. i. politike. Na ključni evropski ravni "politika" bodisi ne deluje bodisi ne prinaša nobenih rezultatov in vprašanja evropske razsežnosti se pogosto prenesejo na nacionalno raven, kjer potekajo neuskajane razprave o energetski politiki. Če želimo to spremeniti, bo potrebno skupno prizadevanje državljanov, ključnih zainteresiranih strani in nosilcev političnih odločitev, ki morajo prevzeti skupno odgovornost za našo energetske prihodnost.

3.6 Čeprav potekajo številne lokalne, regionalne in nacionalne pobude, ki vključujejo javnost v različnih vidikih energetskega načrtovanja, pa je treba obstoječe javno sodelovanje, strokovno znanje in sposobnosti v praktičnem smislu ustrezno usmeriti. Za zdaj še ni ustreznega okvira za dialog med državljani/zainteresiranimi stranmi/organizacijami civilne družbe o dobavi, prenosu in porabi energije. Ta dialog, ki bi prispeval k oblikovanju politike EU in nato evropsko razsežnost vključil v nacionalne razprave, je nujno potreben. **Daljnosežen, ambiciozen in usklajen program vključevanja in sodelovanja javnosti** bi moral spodbuditi strokovno razpravo, ki prispeva k večji kakovosti posvetovanj in boljšemu razumevanju ter nosilcem političnega odločanja (ki morajo poslušati in se odzvati) daje večjo samozavest za nadaljnje ukrepanje. To raziskovalno mnenje se pri opredelitvi nujnih pogojev in ukrepov, potrebnih za tak program, opira na predhodno raziskovalno študijo, ki jo je naročil EESO in je bila objavljena decembra 2012. Študija z naslovom *Future national energy mix scenarios: public engagement processes in the EU and elsewhere* (Scenariji prihodnjih nacionalnih mešanic energetskih virov: postopki sodelovanja javnosti v EU in drugje) je na voljo na http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en_events-and-activities-esc-energy-futures-civil-society-publications.

4. Krepitev in nadgradnja obstoječih mehanizmov sodelovanja

4.1 Od leta 1997 je bilo vzpostavljenih več energetskih forumov za razpravo o tehničnih, regulativnih, potrošniških in političnih vprašanjih: trije regulativni forumi (firenški forum za elektriko, madridski forum za plin in londonski forum državljanov za energijo), kot tudi berlinski forum za fosilna goriva, bukareški forum za trajnostno energijo in evropski forum za jedrsko energijo. Medtem ko so vsi ti forumi namenjeni izboljšanju delovanja notranjega trga z energijo, nobeden od njih nima tako široke pristojnosti za energetske dialoge, kot je predlagana v tem mnenju. Forum državljanov za energijo, kot že ime pove, si prizadeva za konkurenčne, energetske učinkovite in pravične maloprodajne trge za potrošnike in tako ponuja platformo za krepitev vloge potrošnikov in spodbujanje njihovih interesov v regulativnih zadevah. Ti forumi imajo vsi določeno vlogo v energetskega dialogu. Njihovo tesnejše povezovanje prek posebne usklajevalne platforme ali organa bi bilo zelo dobrodošlo. Ta platforma ali organ bi lahko tudi zastopala energetske interese Evropske komisije v okviru spodaj opisanega ambicioznega evropskega energetskega dialoga.

4.2 Lahko bi pritegnili tudi sosednje tretje države, zlasti tiste, ki so že pogodbenice Energetske skupnosti, kar bi bilo v skladu s pristopom, predlaganim v sporočilu Komisije *Energetska politika EU: povezovanje s partnerji zunaj naših meja*, COM(2011) 539.

4.3 Kot posvetovalni organ institucij EU, katerega glavna naloga je večje vključevanje organizacij civilne družbe v evropski projekt, je **EESO nadvse primeren, da pomaga uokviriti in načrtovati vlogo civilne družbe pri oblikovanju politik**. Odbor je pripravil mnenja o vseh pomembnejših zakonodajnih predlogih in strategijah EU na področju energije. Poleg tega je pripravil obsežen program konferenc za civilno družbo o energetskih vprašanjih ter v okviru neposrednih obiskov v državah članicah sodeloval z energetskimi akterji z vseh ravni. Njegovo temeljno stališče glede nujnosti evropske energetske skupnosti in ključne vloge spremljajočega družbenega dialoga je določeno v skupni izjavi z organizacijo Notre Europe – Jacques Delors Institute iz januarja 2012 (<http://www.eesc.europa.eu/eec>).

4.4 Nujen pogoj za gradnjo produktivnega dialoga bo zaupanje. Zaupanje v zainteresirane strani in njihovo medsebojno zaupanje ni samoumevno – ravno nasprotno. Zato je eden od ciljev dialoga **krepitev zaupanja med udeleženci**. Za uresničitev tega cilja mora biti Evropski ekonomsko-socialni odbor, če želi imeti dejavno vlogo v tem procesu, odprt, verodostojen in nepristranski.

4.5 **Odnos do energije v državah članicah je odvisen od družbenih vrednot.** Vprašanja, ki so pomembna za posameznike, so povezana z varnostjo, energetske revščino in dostopom

ranljivih skupin do cenovno dostopne oskrbe. Na nacionalni ravni pa so pomembna vprašanja glede energetske odvisnosti in izpostavljenosti zunanjim vplivom. Razprava mora zato vključevati pomembne etične in gospodarske razsežnosti, kot je priznано v mnenju Evropske skupine o etičnih vidikih mešanice energetskih virov v Evropi, sprejetem januarja 2013. To mnenje je treba obravnavati kot pomembno izhodišče za razpravo. Poziva k vzpostavitvi etičnega okvira, ki ga je treba uporabiti za vse vire energije in za proces sprejemanja odločitev o energetske mešanici, ter k vključenosti civilne družbe prek demokratičnega sodelovanja in preglednosti. Za uporabo teh konceptov na ravni držav članic so potrebna nadaljnja prizadevanja in ena od vlog EESO bo ugotavljanje nacionalnih posebnosti ter utiranje poti do zблиževanja in sodelovanja.

4.6 Na primer, sestavni del globalnega družbeno sprejemljivega in etičnega pristopa do energije, ki bi ga morala podpirati politika EU, je načelo, po katerem ne bi smeli prikrajšati delov sveta, ki so "brez glasu" in ranljivi v konkurenčni tekmi za energetske vire.

4.7 Vključevanje je najučinkovitejše tedaj, ko se **neformalnim, neinstitucionalnim mrežam civilne družbe omogoči, da sodelujejo z bolj formalnimi, zakonsko določenimi mrežami**. Inovativni pristopi, ki temeljijo na vključevanju, so lahko učinkovit način za opredeljevanje in/ali uresničevanje nacionalnih, regionalnih, mestnih in lokalnih strateških ciljev ter hkrati pomenijo nižje stroške za javno blagajno in manj birokracije v primerjavi z običajnimi postopki. Trenutno obstaja zelo malo mehanizmov za povezovanje mestnih, nacionalnih in vseevropskih dejavnosti za oblikovanje "energetske prihodnosti". Vendar pobude, namenjene spodbujanju energetske učinkovitosti in obnovljivih virov energije, kot je Konvencija županov, kažejo, kaj je na tem področju mogoče. V državah članicah ali na nadnacionalni ravni še niso vzpostavljene nobene povezave med temi oblikami sodelovanja ter strukturami za razvoj politike in sprejemanje odločitev.

5. Prizadevanja za vključevanje in sodelovanje javnosti: evropski energetske dialog

5.1 Delovni naslov zgoraj opisanega procesa je **evropski energetske dialog (EED)**, čeprav bi lahko razmislili tudi o različnih naslova "evropska energetske kampanja", da bi poudarili potrebo po sprejetju konkretnih ukrepov. Evropski energetske dialog ne bi podvajal obstoječih organov, temveč bi **gradil na sedanjih pobudah in jih dopolnil z vključitvijo ustreznih energetskih akterjev kot tudi državljanov**. Pomemben cilj je izboljšati oblikovanje politik z organizacijo sodelovanja, zagotavljanjem ustreznih informacij, spodbujanjem samoodgovornosti, krepitvijo legitimnosti ter podpiranjem političnih odločitev na nacionalni in evropski ravni. Načeloma bi obravnaval vsa vprašanja s področja energetike, vključno z infrastrukturo, viri energije in sredstvi, trgi, potrošniki, tehnologijo, političnimi in okoljskimi vidiki itd.

5.2 V okviru evropskega energetskega dialoga bi bilo treba obravnavati **potrebe in pomisleke tako formalnih kot tudi neformalnih zainteresiranih strani** – torej skupin, ki sodelujejo v verigi oskrbe z energijo, kot tudi vlagateljev, odjemalcev, regulativnih organov in zakonodajalcev. V okviru prednostnih nalog, opredeljenih na nacionalni, evropski in svetovni ravni, je treba kot kategorijo zainteresiranih strani upoštevati tudi organizacije, ki se ukvarjajo z medgeneracijskimi vprašanji, zlasti v zvezi z rabo in izčrpanostjo virov, nadzorom onesnaževanja in podnebnimi spremembami.

5.3 Opozoriti je treba, da evropski energetske dialog ne bi obravnaval operativnega ali tehničnega izvajanja, temveč bi **zagotavljal "pogajalski prostor"**, kjer se lahko razpravlja o vprašanjih v zvezi z izvajanjem ob upoštevanju vpliva na družbo in družbene sprejemljivosti, strategije naložb in virov ter drugih političnih dejavnikov. Kljub temu pa bi moral biti povezan z zelo konkretnimi ukrepi, s katerimi se ljudje srečujejo v praksi, kot so pametni števcji in energetske učinkovitost. Teorija in izobraževanje morata iti z roko v roki s konkretnimi ukrepi.

6. Izvajanje evropskega energetskega dialoga

6.1 Cilji v začetni fazi bi bili:

- opredelitev in prednostna določitev ukrepov, namenjenih povečanju ozaveščenosti in vloge civilne družbe glede energetskih vprašanj;
- opredelitev zainteresiranih strani, vključno z industrijskimi in zasebnimi porabniki energije, energetskimi operaterji, delavci in sindikati ter drugimi interesnimi skupinami, glede na vrsto njihovega interesa, raven znanja in razpoložljivosti virov;
- oblikovanje ključnih vprašanj na tak način, da se lahko vsakdanje znanje in izkušnje ter strokovna usposobljenost med seboj dopolnjujejo in obrodijo rezultate;
- razvoj prožnega modela "razprav", ki se lahko prilagodi v vseh državah članicah in omogoča, da se odločitve sprejema bliže državljanom.

6.2 Za uspešen energetske prehod je treba nujno **izboljšati mehanizme posvetovanja in sodelovanja**. Ozaveščen, strukturiran, vključujoč in odgovoren dialog na ravni EU je potreben tudi za zagotovitev, da sta oblikovanje in izvajanje politik strateška, dosledna in vključujoča ter zato tudi verodostojna in učinkovita.

6.3 V končni fazi mora sodelovanje javnosti prispevati k postavitvi temeljev za participativen, z znanjem podprt in uspešen prehod na energetske sistem z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050. Na ta način bi lahko **povečali legitimnost ukrepanja EU glede energetskih vprašanj, hkrati pa državljanom omogočili, da izrazijo svoja stališča in želje na nacionalni in evropski ravni**.

6.4 Vse opredeljene zainteresirane strani bi bilo treba po načelu vzajemnosti vprašati:

- kaj pričakujejo od sodelovanja v dialogu in
- kakšen bo njihov prispevek k dialogu.

6.5 Za zagotovitev dolgoročnega uspeha dialoga si je treba v **okviru tega procesa prizadevati za razumevanje in upoštevanje pomislekov, znanja in vrednot držav članic in celotne evropske civilne družbe**. Zato bodo morale zainteresirane strani najbrž same razviti:

- strategije za doseganje zadanih ciljev, pri čemer se po potrebi dogovorijo o prilagoditvah in kompromisih,
- postopek za izvajanje teh strategij in
- zmogljivosti, potrebne za podporo temu postopku.

6.6 Da bi dialog izpolnil svoj namen, je treba zastaviti več temeljnih vprašanj:

- Strategije: Katere strategije je treba vzpostaviti, da bi omogočili lažje vključevanje zainteresiranih strani iz energetskega sektorja in civilne družbe?
- Postopki: Katere ključne postopke je treba razviti ali preoblikovati za izvajanje teh strategij?
- Zmogljivosti: Katere zmogljivosti so potrebne v okviru dialoga, da bi omogočili delovanje in nadaljnji razvoj teh postopkov?
- Prispevek zainteresiranih strani iz energetskega sektorja in civilne družbe: Kakšen prispevek k razvoju, vzdrževanju in krepitevi teh zmogljivosti je v okviru dialoga mogoče pričakovati od zainteresiranih strani in državljanov?

7. Praktični ukrepi in priporočila

7.1 Predlaga se, naj se zainteresirane strani iz energetskega sektorja, državljanji in organizacije civilne družbe do leta 2016 vključijo v evropski energetski dialog v obliki usklajenih pogovorov na več ravneh znotraj držav članic in med njimi. Glede na področje uporabe, obseg in nujnost tega vprašanja mora biti predlagani proces vključevanja zainteresiranih strani in javnosti ambiciozen, podprt z zadostnimi sredstvi in učinkovit; slediti bi moral taktičnemu pristopu, opisanemu v točki 6. **Vzpostaviti mora zaupanje med udeleženci in pridobiti ugled odprtega dialoga**, v okviru katerega se številna izražena stališča postopoma uskladijo ali sprejmejo. Dialog mora:

- obsegati vso EU v smislu zblíževanja in povezovanja na ravni EU;

— biti nacionalen, ob upoštevanju različnih kulturnih okolij in zamisli o energetski prihodnosti;

— potekati na več ravneh znotraj posamezne države ter vključevati nacionalno, regionalno, mestno in lokalno raven, hkrati pa priznavati ključno vlogo vplivanja državljanov in potrošnikov na oblikovanje politike;

— biti usmerjen v ukrepe, pri čemer morajo vsi udeleženci sebe in druge vprašati, "kateri ukrepi se lahko sprejmejo za zagotovitev boljše energetske prihodnosti?"

7.2 Evropski energetski dialog ni nadomestilo za razpravo, ki mora potekati v institucijah predstavniške demokracije, temveč je nadgradnja te razprave, saj **združuje vsakdanje znanje, izkušnje in razumevanje s tehničnim in strokovnim znanjem**. Participativna demokracija je v tem primeru potrebno dopolnilo predstavniški demokraciji.

7.3 EESO bi lahko razvil triletni program kot odziv na nacionalne pobude. Program bi se lahko povezal z nacionalnimi pobudami, vendar bi na koncu lahko privedel do samostojnega evropskega energetskega dialoga. Ta proces bo vključeval:

— raziskave: nadgradnja in razširitev obstoječih raziskav o vključevanju in sodelovanju javnosti ter temeljnih zapletenih vprašanjih o energetiki, ki jih je treba pojasniti državljanom;

— razvoj povezav z vsemi zainteresiranimi stranmi (državami članicami in zaporednimi predsedstvi EU, organizacijami civilne družbe držav članic, industrijo, sindikati, fundacijami, akademskimi ustanovami itd.), da se vzpostavi trdna baza virov, ki ustreza ambicioznosti programa;

— velik otvoritveni dogodek, ki bo napovedal aktivne pilotne oz. predstavitvene programe v največ petih državah članicah, v katerih se bodo izvajali nacionalni dialogi, pri čemer se vsak dialog začne z nacionalnim dogodkom v letu 2014;

— vzpostavitev povezav med evropskim energetskim dialogom in obstoječimi forumi, kjer je to mogoče in ustrezno, vključno z Energetsko skupnostjo (jugovzhodna Evropa) in vzhodnim partnerstvom;

— predstavitev in razprava o evropskem energetskem dialogu v okviru energetskega foruma državljanov novembra 2013 ter po potrebi na drugih forumih in dogodkih;

— razvoj dialoga spremlja stalna študijska skupina EESO *Na poti k evropski energetski skupnosti*; ustanovitev predstavniške usmerjevalne skupine.

7.4 Učinkovit način za strukturiranje dialoga z državljani so orodja v podporo odločanju, predvsem pri obravnavi vprašanj, kot so: "Kaj bi se zgodilo, če bi ...?", in s tem povezanih kompromisnih rešitev, tveganj in rezultatov. Med specifičnimi orodji so: priprava in oblikovanje scenarijev, participativna analiza, ki vključuje več meril, tehnike navidezne resničnosti (3D-vizualizacija in kartiranje z geografskimi informacijskimi sistemi (GIS)), analiza življenjskega cikla in kvantitativna presoja vplivov na okolje). Od teh orodij se je priprava možnih scenarijev izkazala za najbolj dostopen in interaktiven način, kako **ljudem pojasniti obseg izziva ter jim omogočiti, da preučijo in preizkusijo rešitve, ki jim sami dajejo prednost, in jih nato pretvoriti v prakso.** Evropska komisija je v energetskega načrtu za leto 2050 pripravila različne scenarije, da bi ljudi bolje seznanila z različnimi možnostmi politike in jih vključila v ta proces.

7.5 Da bi energetika postala ne le obrobna, temveč vsesplošna tema razprav, tako da bi o njej razpravljali v kavarnah, klubih, doma in v šolah, bo potrebno več kot le izpopolnjene tehnike vključevanja. Vlogo bodo imeli tudi pomembnejši dogodki in razstave, sodelovanje znanstvene skupnosti in zanimanje nacionalnih medijev. To bo zahtevalo strokovno načrtovanje in prizadevanja, da se ta dialog uveljavi kot evropska "socialna blagovna znamka", ki bo uživala ugled in zaupanje.

7.6 Dialog o energetskega prihodnosti bo zahteval jasne, pregledne in odgovorne procese upravljanja. Organ, ki bo organiziral dialog, mora biti neodvisen od vseh zainteresiranih strani, institucij ali interesnih skupin. Zaupati mu morajo vsi udeleženci, poleg tega pa mora biti verodostojen in splošno priznan. Opirati se mora na dogovorjena socialna in etična načela, ki odražajo skupne vrednote.

7.7 EESO ima pri tem dejavno vlogo. Ustvaril bo pogoje, da se bo lahko evropski energetskega dialog iz teorije pretvoril v prakso. Po trenutni fazi začetnega načrtovanja in dialoga z zainteresiranimi stranmi bo EESO kot del skupine, odgovorne za ključne naloge v okviru zagona procesa, nadalje podpiral razvoj evropskega energetskega dialoga, pri čemer bo deloval kot katalizator pri mobilizaciji potrebnih pomembnih sredstev.

7.8 Glavne naloge, ki jih mora izpolniti evropski energetskega dialog, so:

- vzpostavitev skupnega okvira za energetskega dialog;
- ustanovitev skupne evropske "socialne blagovne znamke" za dialog in spremljajoče licenčne in upravljalvske mehanizme;
- razvoj "kataloga" sprejetih spoznanj o praktičnih energetskega vprašanjih;
- organizacija foruma za odprto razpravo o energetskega politiki med državami članicami in na ravni EU;
- zagotavljanje financiranja ali nujne podpore za nacionalne in regionalne pobude;

- izvajanje ali naročanje raziskav za zapolnitev vrzeli v znanju;
- priprava smernic za aktualna ali prihodnja energetskega vprašanja, ki upoštevajo družbene, okoljske, etične in gospodarske vidike;
- sodelovanje z nacionalnimi in regionalnimi organizacijami;
- spodbujanje mreženja organizacij v vseh državah članicah.

7.9 Evropski energetskega dialog je mogoče razumeti tudi kot praktičen in obsežen primer izvajanja participativne demokracije, ki se povezuje s predstavniško demokracijo pri vprašanju, ki je ključnega pomena za vse. Organizacija bo temeljila na načelu subsidiarnosti, ki se izvaja prek franšiznega ali licenčnega okvira; evropski energetskega dialog bo torej temeljil na že obstoječih sistemih in jih nadgradil. V fazi vzpostavljanja evropskega energetskega dialoga se bodo prek vključujočega sodelovanja državljanov in zainteresiranih strani izoblikovali dogovorjeni postopki dialoga, ki jih bo mogoče posnemati na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Na ta način se lahko izkoristijo sredstva, znanje in izkušnost različnih vrst organizacij, ki so že dejavne na področju energetike. Sem spadajo na primer občinski in regulativni organi, energetskega in druga podjetja, sindikati, nevladne organizacije in organizacije potrošnikov ter institucije EU (Evropska komisija, Evropski parlament, Odbor regij). Namen je nuditi "pogajalski prostor", kjer se lahko obravnavajo vprašanja v zvezi z izvajanjem ob upoštevanju vpliva na družbo in družbene sprejemljivosti, strategije naložb in virov ter drugih političnih dejavnikov. V okviru tega foruma bi lahko torej na podlagi stalnih objektivnih informacij in lastnih izkušenj državljanov preučili, do kolikšne mere je mogoče zblížati stališča glede "uokvirjenih" energetskega vprašanj.

7.10 Ta dialog mora temeljiti na vrsti skupnih načel. Pri tem bo treba zagotoviti, da se nekatere "univerzalne" zaveze, ki priznavajo in podpirajo skupne vrednote človeštva, pretvorijo v nekaj, kar lahko služi kot podlaga za politiko in ukrepe na področju energije. Takšne zaveze so že zajete v Pogodbi o Evropski uniji, v kateri so se države članice zavezale spodbujanju temeljnih človekovih in socialnih pravic. Ta solidarnost med narodi in ljudstvi, ki je temeljno načelo Evropske unije, z etičnega vidika velja tudi na globalni ravni, na kateri je treba zagovarjati tudi vse energetskega politike EU.

7.11 Štiri etična načela, predlagana v poročilu o energetiki, ki ga je pripravila Evropska skupina za etiko (http://ec.europa.eu/bepa/european-group-ethics/publications/opinions/index_en.htm), in sicer dostop do energije, trajnostni razvoj, varnost in zanesljivost oskrbe, se jasno prekrivajo s tremi stebri energetskega politike EU in jih bo treba podrobno preučiti. V tem poročilu je poleg tega poudarjeno, da je "sodelovanje v samem jedru socialne in politične pravičnosti", kar je tudi v skladu s pristopom iz energetskega načrta za leto 2050, kjer je zapisano: "Vključitev javnosti je ključnega pomena" (točka 3.4).

7.12 Razvoj načelnega pristopa k sodelovanju javnosti je nujen pogoj za začetek energetskega dialoga in je ena od nalog, za katero EESO meni, da jo lahko pomaga organizirati. V zvezi s tem se predlaga pet okvirnih vprašanj:

- Kako naj zagotovimo, da si bodo lahko vsi, tako posamezniki kot industrija, privoščili energijo, ki jo potrebujejo?
- Ali pri proizvodnji in rabi energije upoštevamo vpliv na prihodnje generacije in njihove potrebe?
- Ali smo ocenili in uravnotežili vsa kratkoročna in srednjeročna tveganja pri proizvodnji in rabi energije?

— Ali smo prepričani, da je oskrba z energijo – glede na njen osrednji pomen – stabilna in zanesljiva?

— Kaj lahko **mi** storimo glede teh vprašanj?

7.13 Da bi energetske trgi presegle kratkoročno naravnost, sta potrebna večja gotovost in učinkovitejše sodelovanje. Če bomo nadaljevali po starem, spremembe ne bodo dovolj hitre ali dovolj obsežne za uresničitev političnih ciljev – državljani, energetski sektor in javni organi bodo vsi morali odigrati svojo vlogo pri prehodu na gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika. Pri tem bo evropski energetski dialog zagotovil način za povečanje odločenosti in krepitev zaupanja ter vključevanje državljanov na nacionalni ravni, nato pa umestitev nacionalnih energetskih politik v širši evropski okvir.

V Bruslju, 20. marca 2013

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Staffan NILSSON
